

הקודם כול: כנסת!

שלי הודעה למסור לציבור הרחב: אינו מתכוון להרכיב את הממשלה הבאה.

אני יודע שזוהי הודעה חריגה בשנת 1977. כי הפעם, הכל מרכיבים ממשלות. יצחק רבין מרכיב ממשלה. שימרון פרס מרכיב ממשלה. מנחם בגין כבר הרכיב ממשלה, ואינו צריך אלא להעביר ממנה לכת הצללים אל מלכות האור. ייגאל ידון ירכיב ממשלה. אריק שרון מרכיב ממשלה. ואם תגיע מלכות-שמייים, גם זבולון המר ירכיב ממשלה.

ובכן — אני לא. אינו מתכוון להרכיב ממשלה. אינו מתכוון אפילו לכהן בממשלה. אני מתכוון, בסך-הכל, לעשות דבר יוצא-דופן ונשכח: לכהן בכנסת.

למחרת היום

17 במאי 1977 תיערכנה הבחירות לכנסת.

לכאורה, זה ידוע לכל. לי נדמה שזה נשכח לגמרי.

בחדש מאי תיבחר כנסת, לא ממשלה. אומנם, במישור הקיים בישראל, אחד התפקידים החשובים של הכנסת הוא להביע אמון בממשלה, המורכבת על-ידי חברי-הכנסת שהנשיא מטיל עליו תפקיד זה. ראש הרשות המבצעת בישראל אינו נבחר בתהליך נפרד, על-ידי הציבור כולו, כמו בארצות-הברית. הוא נבחר, למעשה, על-ידי הכנסת. הבחירות לכנסת קובעות, בעקיפין, מי יהיה ראש-המשלה הבאה.

כל זה נכון. כל זה חשוב. אבל זה לא הכל.

אין זה אפילו העיקר. כי הקמת הממשלה היא, לרוב, מעשה חדי-פעמי. פלוני מרכיב ממשלה, עלי-פה יחסי-הכוחות בכנסת. הכנסת מביעה את אמון הממשלה הולכת לה לעסוק בעיסוקיה. והכנסת נשארת. אחרי מעשה חדי-פעמי זה, צריכה הכנסת להתחיל בעבודתה האמיתית — יום אחרי יום, שבוע אחרי שבוע, חודש אחרי חודש, שנה אחרי שנה.

זוהי העובדה הנשכחת על-ידי רוב ה"בוחרים".

הם חושבים על הממשלה הבאה. הם שואלים את עצמם: "מי צריך להיות ראש-הממשלה הבא?" — ובהתאם לכך הם משללים את הפתקים שלהם ל"קלפי".

אין הם שואלים את עצמם: איזה מין כנסת צריכה לקום? מי יעשה בה את העבודה? מה יהיו פני הכנסת למחרת יום בחירתה של הממשלה?"

לכן מלאה הכנסת בסיעות גרועות. לכן מסתובבים בה עשרות אנשים של מה-בכך, אפסים שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם, אנשים ששום מעסיק נורמלי לא היה מטיל עליהם תפקיד של פקיד קבלה. ואלה קובעים את גורל האומה.

חותמת הגומי

אם זו היא עובדה נשכחת. הכנסת באמת קובעת את גורל האומה.

הכל יודעים במה עוסקת הממשלה. הכל יודעים שזה חשוב. חברי הממשלה מצולמים בטלוויזיה. הם נפגשים עם גורו לי העולם. הם מוסרים הודעות חשובות בנימלי-התעופה, ולעיתים קרובות לא ברור אם הם באים או הולכים. עבודת הכנסת היא הרבה יותר פרו-זאית. היא משעממת את האזרח (ולרוב גם את חברי-הכנסת עצמם). נדמה שאין הכנסת אלא חותמת-גומי בידי הממשלה, חותמת הדרושה לשם אישורו פורמלי של מעשי הממשלה ותקציבה. חבריה מרימים ידיים בקצב, לפי שרביט המנצח הממשלתי.

האם זה חשוב? זה היה צריך להיות ח"ש טוב. זה היה צריך להיות אחרת.

הלב אינו מתפקד

וממשלה אינה יכולה להיות טובה מאשר הכנסת המפקחת עליה.

כנסת גרועה מוכרחה להצמיח מתוכה ממשלה גרועה.

ויש לכך סיבות טבעיות לגמרי. תפקידיה העיקריים של הכנסת הם ארבעה, לפי תפיסתי:

ראשית, לחוקק את חוקי המדינה. שנית, לקבוע את תקציב המדינה. שלישית, לפקח על פעולות הממשלה ושלוותיה.

ורביעית, לשמש פורום לעימות בין דיעות והשקפות.

כנסת המועלת באחד התפקידים האלה, ולא-כל-שכן ככולם, הורסת את סדירי-השילטון.

אחד הביטויים האופנתיים בימינו הוא: "הממשלה אינה מתפקדת". כמה מן החוזרים על מליצה זו מבינים כי

וכמה מן החוקים שחוקקו בה הפכו כבר למחרת היום בדיחות עגומות. למי של: חוק ביטוח-הרכב, שנחקק על-ידי בורים על-פי עצתם של כסילים.

החוק קובע את חיינו, יום-יום. חוק גרוע משבש את החיים, הופך המוני אזרחים טובים וישרי-לב לעבריינים. ב"היעדר חוק טוב, מעודכן, המותאם ב"אופן רצוף לחיים המשתנים, הופכים חוקי-המדינה מיטרד תחבורתי, תחת ש"ישמשו כללי-תנועה מקובלים וסבירים.

התקציב רובץ על כל אדם בישראל. כנסת שאינה שוקדת על קיצוץ ההוצאה הממלכתית, שאינה בודקת שבוע עיניים מה דרוש באמת, שאינה מבטיחה שה"כסף הציבורי ישמש את המטרות החשובות של החברה, שאינה דואגת שהכסף יגיע למטרות שלהן הוא נועד, שאינה משמשת מחסום להטלת מסיס מיותרים — כנסת כזאת גורמת במהדליה לביזבוז משווע, לשחיתות ולריקבון מת-פשוט.

בתחום זה חדלה הכנסת כבר מזמן למלא את תפקידה. בכל הנוגע לתקציב, היא בדיחה. האוצר קובע, הממשלה מחליטה, הכנסת מרימה ידיים. תרתי-משמע.

אך המהדל החמור ביותר הוא בשטח

תנועת העולם הזה

14 בינואר 1977

גורם אגודת רובינסטיין
רחוב עלומים 30
אפקה

גורם רובינסטיין-שלום רב,

מה כמה שכונות אני גופה בכאב-לב בקורה אותך ואח תנועת - תנועת "שינוי" המקורית, ולכסוף גמלה בליבי ההתלהב לכתוב לך ולומר לך את אשר עם ליבי.

האם לתנועה כזו התכוונת כשחקמת את "שינוי" לפני שלוש שנים? מה לך בחבורה זו של קציני-משרה, אנשי ש.ב., במקור בחי-סוהר, אנשי מימשל-צבאי ושאר אנשי-שרה, המייצגים את התקופה האנטי-דמוקרטית ביותר בחולדות המדינה, תקופה כן-גוריון?

מה ליונה מוצהר כמך, בחברת נציגים טורפים רובם החלוף מאיר זורע (גברם לפיכח הרמים של יום האדמה), החלוף דן מולקובסקי, ראש שירותי-המבחון איסר הראל, ולכסוף גם שמואל חמיר - אנשים הנפנים עם המחנה הקיצוני ביותר של א"י השלמה וגוש אמונים, ושאינם ממכתשים גם היום לדירקתיהם?

תנועת "שינוי" המקורית דפחה מאד לתנועת העולם-הזה שצמחה ב-1965, גברם ברוחה והן בהשקפותיה, ואני רואה בצדק את נפילתה בשבי של גורם ראקציוני שחילל במתי-יד את כל העבודה שהשקעה בתנועתך בשך שלוש שנים.

אני מונה אליך היום, לאחר האתחור החוש עם המרכז-החשפי, שינוי אלא שלב נוסף בהתדרדרותה ופניו דמותה של תנועת "שינוי", בדרישה לעמוד בקצרונותה והתרחקות שנת להם פומבי בשנים האחרונות, ולפרוש מהתנועה הדמוקרטית של ידיו שאינה מסקפת בשום דרך קצרונות.

בכבוד רב,
אורי אבנרי

זוהי תוצאה בלתי-יגמעת מן העובדה ש"הכנסת אינה מתפקדת"? על דרך המשל: מה הטעם לקבוע כי "המוח אינו מתפקד", אחרי שהלב חדל מתפקד? וכי איך יתפקד המוח, אם הלב אינו מספק לו דם?

הכנסת השמינית היא, לדעתם של כל המומחים בתוך הכנסת ומחוצה לה, הכנסת הגרועה ביותר בתולדות המדינה. הרמה הכללית יורדה להפליא. אין בה אופוזיציה של ממש. הסיעות הגדולות התנוונו בה סופית, והסיעות הקטנות לא מילאו בה שום תפקיד ממש. האם מיקרה הוא שדווקא בימיה של כנסת זו, "חדלה הממשלה לתפקד"?

כנסת גרועה אינה יכולה לחוקק חוקים טובים. ואכן, הכנסת ה"שמינית לא חוקקה אף חוק חשוב אחד,

מותר לי לדבר על כל הנושאים האלה בבית-חון מסויים, כי אין חולק על כך שסיעת העולם הזה מילאה תפקיד מכריע בהצלחתם ובשיקומם של החיים הפרלמנטריים בכנסת השישית והשביעית. כל חברי-כנסת רציני מודה בכך. עיתונים עוינים לנו נאלצו לציין זאת, על אפס ועל חמתם.

כמות ואיכות

פועלת סיעתנו, במשך שמונה שנים רצופות, אינה נמדדת רק מבחינה כמותית, אם כי גם לכך יש משמעות. עובדה היא שסיעה זו שהיוותה, במשך רוב הזמן, 0.8% של הכנסת, היתה אח-ראית ליותר מ-10% של כל היוזמות הפרלמנטריות.

חשובה יותר מבחינה איכותית. פעלנו (אני מדבר כאן בלשון רבים, כי יש לכלול בכך את עבודתו המצויינת של אמנון זיכרונ, היועץ הפרלמנטרי והמישפטי של הסיעה, וכמה חברים טובים אחרים) בכל ארבעת השטחים. בתחום החקיקה: הגשנו לא רק עשרות הצעות-חוקים משלנו, אלא גם אלפיים הסתייגויות להצעות-חוקים שהוצעו על-ידי הממשלה, ובכך השפעתו במישרין וב-עקיפין על יעוצב החוק במדינה.

לא-מכבר, כאשר ראש-הממשלה התלונן על פירצה מסויימת בחוק מסויים, שאין לו שום קשר עם עניינים פוליטיים, הופ-תע לשמוע מפי שר-המישפטים כי הוא חוזר בכך על הסתייגות שלי מלפני חמש שנים, שנדחתה על-ידי מפלגתו.

בתחום התקציב: כאשר הצעתי, בש-נת 1966, להוריד חמישית מתקציב המדינה, עוררה ההצעה חיוך לגלגני, וכלי-התיקשות התעלמו ממנה. כיום ברור לכל ברי-דעת כי זהו אך גיוס מינימלי של שיח-הפרא הבזבזני.

בתחום הפיקוח: נדמה לי שכאן תרמנו את תרומתנו המכרעת. במשך שמונה שנים הילך אימנם איום אחד בכל המשרדי-הממשלה: "סיעת העולם הזה תגיש שאילתה!" לא היתה פינה נידחת במרתף של משרד ממשלתי כלשהו, שלא הגענו אליה. לא היה אזרח מקופח, שפנה אלינו, שלא תבענו את עלבוננו. אני מעז לומר שאילו היינו בכנסת הנו"כחית, היה מהלך פרשות טיבור רוזין בוים, מיכאל צור, צבי רכטר, אשר ידלון ואברהם עופר (שכולן נחשפו על-ידי ה"שבועון "העולם הזה") שונה לגמרי. ה"שילוב המיוחד-במינו בין צוות חוקרי השבועון והמכשיר הפרלמנטרי נתן לסי-עתנו אפשרויות חסרות-תקדים.

אשר לעימות הרעיוני: זרקנו לתוך חלל הכנסת כלי-כך הרבה רעיונות מקוריים — לא רק פוליטיים, כמו הקמת מיניסטרויו לענייני השלום, אלא גם פרו-זאיים ביותר, כגון הקמת רשות ארצית לשפת-הים — עד שנוצר המצב המגוחך שכיום, שלוש שנים אחרי שנעלמנו מנוף הכנסת, עדיין עוסקת הכנסת ב"רעיונות שלנו (התרת הפלות מלאכותיות, הסעת חיילים, איחוד גביית המיסים) — ואין אחרים.

אין מחליף

אשר אנחנו מתייצבים עכשיו שוב לבחירות, איננו מתכוונים להר-כיב ממשלה. בהחלט לא.

אנחנו רוצים למלא תפקיד בכנסת. התפקיד שנשטט מידינו לפני שלוש שנים, מבלי שנמצא לנו מחליף.

אף לא אחד מן הסופרמארקטים הח"דים ימלא תפקיד זה. הם משחקים בהרכבת ממשלות. ולמחרת היום ישק-עו, כמו אבן בביצה הפרלמנטרית. זוהי פנייתנו אל הבורח האינטלי-גנטי.

אורי אבנרי